

ЯК МУЗЕЇ МОЖУТЬ ЕФЕКТИВНО ДОЛУЧИТИСЬ ДО ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ

Олена Пометун,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: opometun@gmail.com

Нестор Гупан,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: nestorgupan@gmail.com

Поширеною в суспільстві думкою є те, що музеї — важливе освітнє середовище і мають значний навчальний потенціал. З погляду історичної освіти, колекції, виставлені в музеях, забезпечують учням відчутний зв'язок з часом, місцями, подіями чи людьми в минулому та дають змогу відчувати еволюцію історії людства та культурної спадщини. Освітню діяльність музеїв традиційно розглядають як продовження навчального процесу для різних вікових груп учнів.

Водночас можна констатувати, що в більшості музеїв України пріоритет все ще надають найбільш традиційним формам роботи з аудиторією — керована екскурсія в різних варіантах. Тоді як альтернативні форми роботи з відвідувачами досить обмежені. Проте сьогодні ми маємо справу із зовсім іншими пізнавальними потребами учнів і вимогами вчителів щодо освітнього процесу. Спробуємо розібратись, за яких умов можна зробити екскурсію до музею дійсно ефективним продовженням уроку історії.

Історичні музеї зазвичай декларують, що вони можуть збагатити зміст навчання історії завдяки багатству й різноманітності матеріалів у колекціях того чи іншого музею. Саме тому частина вчителів планують екскурсію до музею після вивчення відповідних подій на уроках, звертаючись до одного з двох типів музеїв: історичний будинок (до якого належать, наприклад, будинки, у яких мешкали історичні діячі, або споруди — пам'ятки архітектури певного періоду) та музеї — сукупності виставок, що охоплюють колекцію предметів певного періоду.

У межах окремої історичної споруди-пам'ятки, як ось церква, замок чи палац, маємо реконструкцію окремих приміщень, які відвідують учнів. Досвід, який вони отримують, — відчуття фізичної присутності в іншому часі, епосі. Це занурення допомагає учням зрозуміти, яким могло бути життя людей у ті часи й тому місці. Потенціал такого типу музею з боку освітніх цілей полягає не в тім, щоб викладати велику історію, яку так часто викладають у школах — низку повстань, воєн чи економічних криз, імена ватажків чи політичних лідерів — а щоб дати змогу учням зазирнути в повсякденне життя в минулому. І можливо зрозуміти, як спосіб життя та переконання людей чи спільнот впливали на державну політику й економіку як у минулому, так і сьогодні.

Водночас очевидно, що такі музеї не збагачують фактичні знання учнів. Скоріше вони здатні посилити їхнє розуміння історії, яке стосується як емоцій, так і фактів. Можна також стверджувати, що захоплюючий, сенсорний характер екскурсій до подібних музеїв робить їх важливими для учнів будь-якого віку, які дізнаються про ті чи інші події відповідно до шкільної програми. І цей досвід не буде цінним з освітнього боку, якщо учні не вивчають відповідний період на уроках. Екскурсії історичними просторами загалом є результативними для викладання історії лише тоді, коли їх пропонують учням у контексті більшої сукупності знань. Разом з тим, щоб забезпечити реалізацію освітнього потенціалу історичної споруди, потрібен підготовлений екскурсовод, який має чітке уявлення про рівень обізнаності учнів та певні методи спілкування

з учнівською аудиторією з навчальною метою, зокрема вміє ставити дітям запитання та враховувати будь-які відповіді учнів, тобто вести діалог.

Це ж стосується й другого типу історичного музею — збірок певних предметів, експозиція яких ілюструє певний історичний період і подію. Досвід показує, що дитяча аудиторія краще сприймає речі — пам'ятки минулого — якщо вони знайомі їм з книжок чи фільмів, отже, вчитель додатково може спиратись на ці уявлення учнів перед відвідуванням музею. Звісно, що попереднє ознайомлення з історичним контекстом дає змогу учням збагатити власні знання та поглибити їх розуміння. Обов'язковим з боку вчителя є стимулювання учнів ставити запитання й шукати відповіді на них. Таким чином відвідування музею може стати мотивуючим для подальшого заглиблення в історію. Отже, основна мета таких музеїв викликати інтерес учнів та стимулювати до подальшої діяльності — проєктів, дискусій тощо. Вони дають простір для розвитку в учнів навичок ставити запитання та критично мислити, а також навчити учнів самостійно відвідувати музеї, виховати смак до цього.

Отже, є два основні шляхи підвищення освітнього потенціалу музеїв у навчанні історії: попередня підготовка вчителя й учнів до екскурсії, з одного боку, та посилення співпраці музеїв з навчальними закладами — з іншого. Музеям, які прагнуть надавати освітні послуги, варто організовувати цей процес системно, регулярно спілкуватися з вчителями з щодо того, чого і як вони навчають на уроках, та пропонуючи їм підтримку в керівництві досвідом своїх учнів у музеї. Тоді навіть вчитель, який не обговорює з музейним працівником екскурсію попередньо, може бути впевнений, що учням запропонують для осмислення досвід, який матиме освітній вплив незалежно від того, як учнів готували до відвідування.